

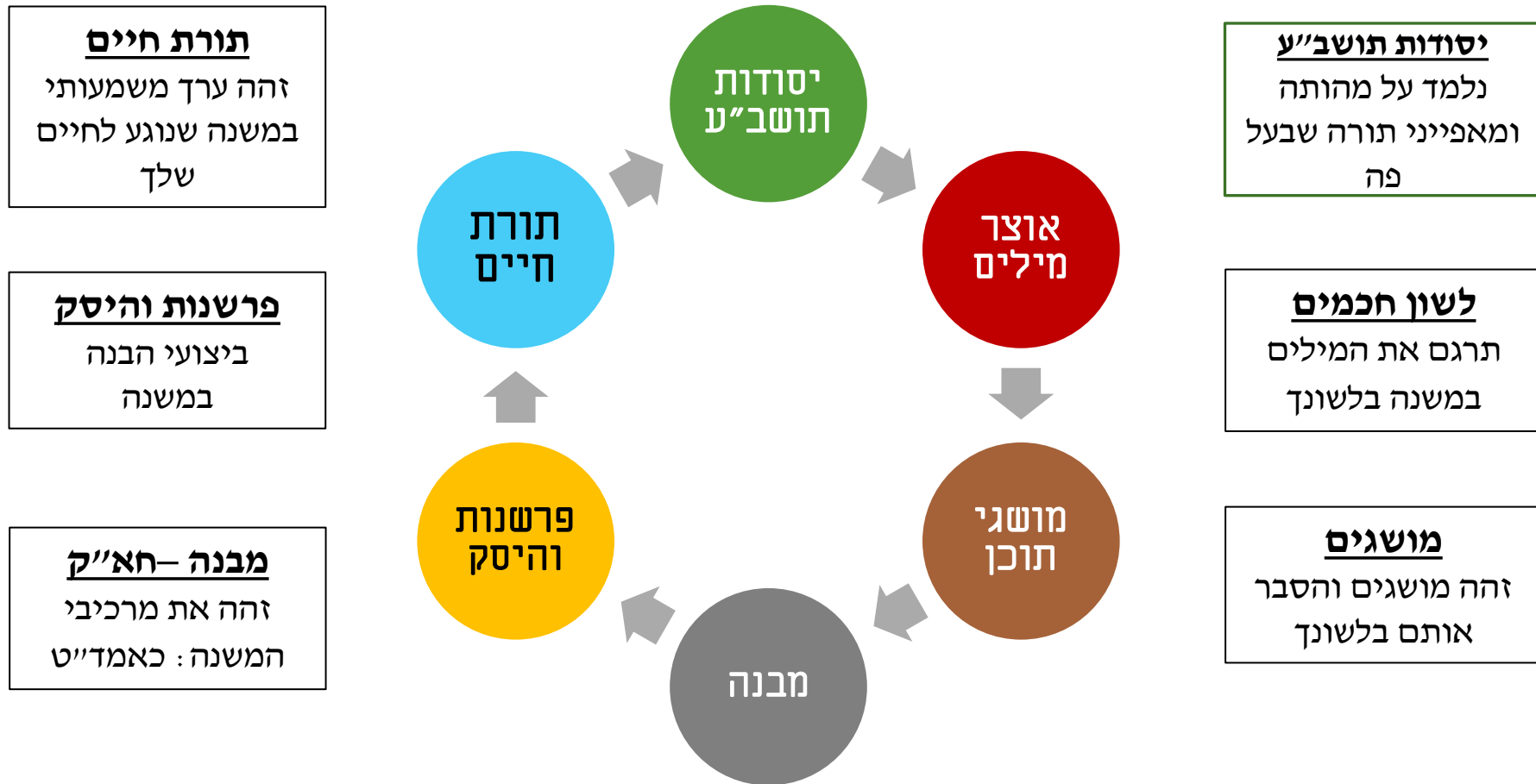

נושא י שמיטה פרודובל והקהל

אלאסף שובל

איך נלמד נכון?

תלמיד יקר לפני שאנחנו צוללים לעולמם של התנאים הקפד על ניתוח המשנה לפי 6 ביצועי הבנה שלפניך!

תלמידים יקרים!

בנושא שלפנינו נעסוק במשניות מ'סדר זרעים', מתוך מסכת שביעית (פרק ח משניות ב-ג, י, פרק י משניות א-ד, ח-ט) העוסקות במצוות שמיטה ותקנת פרוזבול. ובמשנה מ'סדר נשים' מתוך מסכת סוטה (פרק ז משנה ח) העוסקת במצוות הקהל.

לפני שנתחיל את הלימוד

- ✓ איך אתה מרגיש בלימוד המשנה?
- ✓ מה אתה הכי אוהב בלימוד המשנה?
- ✓ מה דרך הלימוד האהובה עליך?
- ✓ מזמין אותך לבנות ארגז כלים בלמידה.

בשנת השמיטה אנו מצויים במספר מצוות -

נושא א'
שנלמד

נושא ב'
שנלמד

נושא ג'
שנלמד

מצוות שמייטה בתורה שבכתב

מהם המלאכות
האסורות
מהתורה?

מה דין הפירות
הגדלים בשנת
השמיטה

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לִיהוָה: שֵׁשׁ
שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרֶמֶךְ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: **וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִת שִׁבַת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שִׁבַת לַה' שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ
לֹא תִזְמַר:** אֶת סְפִיחַ קִצְיֹרֶךְ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֲנָבֵי גִזְיֹרֶךְ לֹא תִבְצֹר
שָׁנַת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: **וְהָיְתָה שִׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ** לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ
וּלְאִמְתֶּךָ וּלְשִׁכְיֹרֶךָ וּלְתוֹשֵׁבֶךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: וּלְבִהֲמֹתֶךָ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר
בְּאֶרְצֶךָ **תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל:**

מצוות עשה
מצוות
לא תעשה

ויקרא כה א-ז

וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עִמָּךְ וַיִּתְּרֶם תֹּאכַל חַיִּית
הַשָּׂדֶה כֹּן תַעֲשֶׂה לְכַרְמֶךָ לְזִיתֶךָ:

שמות כג, יא

המלאכות האסורות מהתורה בשנת השמיטה:

2 מלאכות בשדה ו-2 מלאכות בכרם

זמירה

זריעה

הרחבה:
מהם גבולות הארץ
לעניין שמיטה?
מה עם חרישת
השדה?

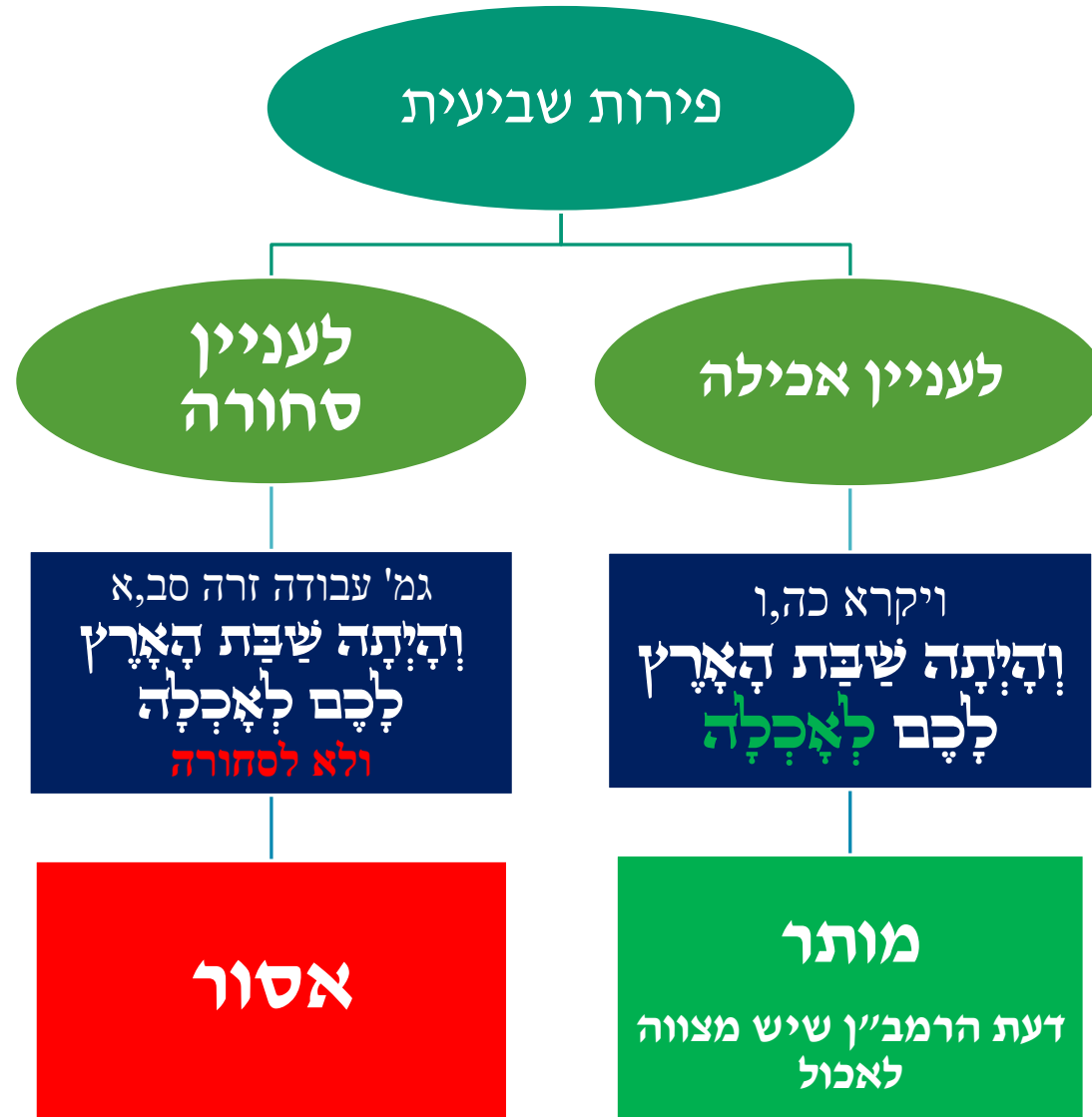
בצירה

קצירה

קדושת פירות שביעית

סיכום ביניים

[אנחנו נעסוק בנושא ב']

מה למדנו?

מצווה א' - **שביתה ממלאכות הקלאיות**: זריעה, זמירה, קצירה ובצירה –
"שנת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה ד-ד). גבולות הארץ לעניין שמיטה
תלויים בפריסת ההתיישבות של עם ישראל [בנושא זה לא נעסוק].

מצווה ב' - **קדושת פירות שביעית**: מותר לאכול את הפירות שגדלו בשנת
השמיטה (הרמב"ן כתב שאף יש מצווה ייחודית באכילתן), אך יש להיזהר
בקדשות הפירות. הקדושה באה לידי ביטוי בכך שאין עושים שימוש בלתי
מקובל, ואין סותרים בהם בדרך המקובלת.

מסכת שביעית פרק ח משניות ב-ג

קדושת שביעית בפירות – שימוש וסחורה

מהם שני העניינים שעוסקת בהם במשנה?

שְׁבִיעִית נִתְּנָה לְאֹכִילָה לְשִׁתְיָה וְלְסִיכָה,

לְאֹכֹל דָּבָר שֶׁדִּרְכוֹ לְאֹכֹל,

וְלְסוּד דָּבָר שֶׁדִּרְכוֹ לְסוּד... (מעבר למשנה אחרת)

אֵין מוֹכְרִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית,

לֹא בַמֶּדָּה, וְלֹא בַמְּשָׁקֶל, וְלֹא בַמִּנְיָן ;

וְלֹא תֵאֵנִים בַּמִּנְיָן, וְלֹא יָרֵק בַּמְּשָׁקֶל.

נושא א'

נושא ב'

נארגן את המשנה בטבלת כאמד"ט

משימת
מבנה

שְׁבִיעִית נִתְּנָה לְאֲכִילָה לְשִׁתְיָה וְלְסִיכָה, לֹאכֹל דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לֹאכֹל, וְלִסּוּף דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לִסּוּף..... אֵין מוֹכְרִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית, לֹא בַמָּדָה, וְלֹא בַמִּשְׁקָל, וְלֹא בַמִּנְיָן; וְלֹא תֵאֲנִים בַּמִּנְיָן, וְלֹא יָרֵק בַּמִּשְׁקָל.

טעם	דין	מקרה	אומר	כותרת
האם מובא טעם במשנה?	כמה דינים במשנה?	כמה מקרים במשנה? (כיצד מנוסחת המשנה בתיאור מקרה או הלכה) האם מובא 'כללי במשנה?	האם מובאת דעה של תנא במשנה?	האם יש כותרת למשנה? כמה חלקים במשנה? לפי מה קבעת את תשובתך?

מסכת שביעית פרק ח משניות ב-ג

קדושת שביעית בפירות – שימוש וסחורה

ביאור המשנה

שְׁבִיעִית נִתְּנָה מותר להשתמש בפירות שביעית **לְאֲכִילָה לְשִׁתְּיָה וּלְסִיכָה** – כל דבר כדרך תשמישו,

פתיחה

לְאָכּוֹל דָּבָר שְׁדִרְכּוֹ לְאָכּוֹל אם דרכו לאכול חי – חי, ואם מבושל – מבושל, וכן אם אין דרך לאכלו, כגון: אוכל שנתקלקל אינו חייב לאכלו, וכן, **וּלְסוּד דָּבָר שְׁדִרְכּוֹ לְסוּד**.

הסבר את הכלל והוסף דוגמאות

אין מוכרין פירות שביעית – אפילו במקום שהתירו למכור, כגון אם לקט פירות שביעית לאכילתו והותיר - **לא במדה, ולא במשקל, ולא במנין** אלא באומדן; **ולא** ימכור **תאנים** שדרכן להימכר במשקל, אפילו **במנין** – היינו אפילו אם שינה מדרך המכירה אסור, **ולא ירק** ימכור **במשקל** והטעם הוא כדי שיימכרו בזול, וכדי שיהא היכר שצריך לנהוג בהם קדושת שביעית.

מה הנושא?

מה החידוש בקטע זה?

מה הטעם?

הרב פנחס קהתי

מסכת שביעית פרק ח משנה ב

הרב פנחס קהתי מסביר מדוע אין מוכרים פירות שיש בהם קדושת שביעית לא במידה ולא במשקל לא במניין.

אין מוכרין פירות שביעית – אף בכגון שמותר למכור (כגון מי שליקט פירות לאכילתו והותיר)

לא במידה, ולא במשקל ולא במניין – אלא באומדן כדי שיימכרו בזול, ושיהא היכר לדבר שצריך לנהוג בהם קדושת שביעית.

כאמדי"ט

באיזה מקרה ואופן מותר למכור פירות שביעית?

מה הטעם שאסור למכור פירות שביעית במידה ובמשקל ובמניין?

נסכם ...

מה למדנו?

א. לפירות ולירקות הגדלים בארץ ישראל מעלה מיוחדת. בשנת שמיטה מעלתם גדלה יותר עוד. "והיתה שבת הארץ לכם לאוכלה" – מותר לאכול פירות שביעית (הרמב"ן בפירושו לתורה שם אף סובר שיש מצווה ייחודית לאכול פירות שביעית), אך יש להכין את המאכלים אך ורק בדרך המקובלת במשך כל השנים. למשל: בדרך כלל לא מקובל לבשל אבטיח או לצלות על האש שזיפים, ועל כן בשנת המשיטה אסור לעשות כן.

מה מותר
ומה אסור?
ומדוע?

ב. קדושת הפירות באה לידי ביטוי גם בדרך מכירתם. אין מוכרים את הפירות הללו בדרכים המקובלות במשך כל השנים: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" – **ולא לסחורה** (גמרא, עבודה זרה סב ע"ב). קונים בהבלעה, בתשלום מראש, בהקפה, בשיק, בכרטיס אשראי, ועוד. כל זאת על מנת שיהיה היכר שעוסקים בפירות להם קדושה ייחודית.

מה מותר
ומה אסור?
ומדוע?

נושא ג'

בחלק זה נעסוק בעניין שמיטת כספים ופרוזבול:

התורה מצווה אותנו להשמיט חובות במוצאי שנת השמיטה. החוב נשמט בראש השנה של השנה השמינית. על המלווה לוותר על חוב שבא בעקבות הלוואה שהוא נתן ללווה. מצוות שמיטת כספים איננה חלה על חוב שנוצר בדרך אחרת, כמו: שכר שכיר, סחורה שנמכרה בהקפה ועוד.

המצווה

בסוף בית שני ראה הלל שהעשירים נמנעים להלוות לעניים, ותיקן את תקנת הפרוזבול. פרוזבול היא מילה יוונית שפירושה תעודת תביעה לבית דין לגבות את החוב. העיקרון של פרוזבול הוא שהמלווה מוסר את היכולת לגבות את חובותיו לידי בית הדין. בית הדין לא מצווה לשמט חוב.

התקנה

מסכת שביעית פרק ג משנה א-ב

שמיטת כספים – הלוואה ומעשה בית דין

- 1 שְׁבִיעִית **מְשֻׁמֶטֶת** אֶת הַמְּלוּה בְּשֶׁטֶר וְשֵׁלָא בְּשֶׁטֶר.
- 2 הַקֶּפֶת הַחֲנוּת, אֵינָה מְשֻׁמֶטֶת.
וְאִם עָשְׂאָה מְלוּה - הָרִי זֶה מְשֻׁמֵּט.
- 3 שְׂכָר שְׂכִיר, אֵינּוּ מְשֻׁמֵּט.
וְאִם עָשְׂאוּ מְלוּה - הָרִי זֶה מְשֻׁמֵּט ...
- 4 וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין - אֵין מְשֻׁמֵּטִין.
- 5 הַמְּלוּה עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וְהַמּוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵּית דִּין –
- 6 אֵינּוּ מְשֻׁמֵּטִין

מה ביאור
המילה
"משמטת"?

אילו סוגי
חובות מובאים
במשנה?

מסכת שביעית פרק ג משנה א-ב

ביאור המשנה

1 **שְׁבִיעִית מְשֻׁמֶטת** מבטלת **את המְלוּה** את הלוואה,

בין שניתנה ההלוואה **בְּשָׁטַר** ובין שניתנה **שְׁלֹא בְּשָׁטַר**.

2 **הַקְּפַת הַחֲנוּת** – קניית מצרכים בהקפה **אֵינָה מְשֻׁמֶטת** שאין זו הלוואה.

וְאִם עֲשָׂאָה מְלוּה – שסיכם החנווני עם הקונה את סכום ההקפה ורשם אותו כחוב **הָרִי זֶה מְשֻׁמֶטת**.

3 **שְׂכָר שְׂכִיר** שכר פועל **אֵינוֹ מְשֻׁמֵט**. **וְאִם עֲשָׂאוֹ מְלוּה** – שחישב הפועל

עם בעל הבית וזקף עליו את השכר בתורת חוב **הָרִי זֶה מְשֻׁמֵט**.

4 **וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין** – פסק בית דין, שכתבו שפלוני חייב לשלם לפלוני – **אֵינָן**

מְשֻׁמֵטִין שכיוון שפסקו בית דין על הממון, הרי הוא כגבוי וכאילו הגיע לידו.

5 **הַמְלוּה עַל הַמְשָׁכּוֹן, וְהַמוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵּית דִּין** – שיגבו את חובו,

והוא אינו תובע את הלווה – **אֵינָן מְשֻׁמֵטִין** את חובותיהם בשביעית.

לשמט = לוותר
/ לא לתבוע

איזה חוב
שביעית לא
משמטת ואיזה
לא?

נסכים ...

מצווה להחזיר חוב בעקבות הלוואה: "פריעת חוב בעל חוב מצווה" (כתובות פו ע"א). אך במוצאי שביעית צוותה התורה את המלווה לשמט – לוותר, ולא לתבוע את החוב: "שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו ... לא יגוש את רעהו ואת אחיו" (דריים טו, ב). **מצוות עשה לשמט, ומצוות לא תעשה – שלא יגוש**, לא לתבוע את החוב. "וכשתשקע חמה בלילי ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב" (רמב"ם, הלכות שמיטה ויובל י, ד).

מצוות
שמיטת
כספים:
עשה ולא
תעשה

המשך סיכום

התורה אף הזהירה בלשון חריפה שלא להימנע מלהלוות בשל הידיעה שיש מצב שתאריך פריעת החוב הוא לפני ראש השנה של השנה השמינית, ויתכן שהלווה לא יחזיר: "השמר לך פן יהיה הדבר בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. נתון תתן לו ולא ירע לבכך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך" (דברים טו, ט-י)

מה
הזהירה
התורה?

אמנם ישנם מצבים אחרים בהם אדם חייב כסף לחבור והשביעית איננה משמטת את חובו, ויהיה עליו להחזירו. על פי המשנה רק מה שמוגדר כהלוואה נשמט, אך לא פעולות כלכליות אחרות שבין אנשים. (הוסף דוגמאות מהמשנה שלמדנו).

איזה חוב
שביעית
משמטת
ואיזה לא?

מסכת שביעית פרק י משנה ג

פרוזבול - התקנה

התקנה

מי תיקן? ובאיזו תקופה חי?

פְּרוֹזְבוּל, אֵינוֹ מְשִׁמֵּט.

זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהַתִּקּוּן הַלֵּל הַזֶּה,

כְּשֶׁרָאָה שֶׁנִּמְנְעוּ הָעַם מִלְּהַלּוֹת זֶה אֶת זֶה

וְעוֹבְרִין עַל מֶה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (דברים טו):

”הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן יְהִי דְבַר עִם לְבַבְךָ בְּלִיעַל” וְגו’,

הַתִּקּוּן הַלֵּל לְפְרוֹזְבוּל.

מה טעם התקנה?

מהו פרוזבול?

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה, כי אתא לקדמנא
הכא _____ ואמר לנא: הן שנה זו היא שנת
השמיטה, ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים.
הריני מוסר לבית הדין בעיר _____ הלא המה:
הרב _____ והרב _____
והרב _____ שליט"א, שכל חוב שיש לי
שאגבנו כל זמן שארצה.
ואם אין מועילה מסירה אלא לפני בית דין, הריני מוסר
לפניכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה.

והואיל ו _____ מסר מילי דפרוזבולא כדאמור
רבנן, כתבנו וחתמנו ביום _____ לחודש _____ תש _____ האי
שטר דפרוזבולא כדנהגא מיומי דהלל הזקן, וכתקון חז"ל.

נאום _____

נאום _____

נאום _____

א. יכתוב שמו ושם משפחתו וכן הדיינים יחתמו בשמם ושם משפחתם.

פרוזבול

מילה ביוונית

פרוזבול – 'פרוס בולי בוטי'.
'פרוס' – תקנה
'בולי' – עשירים
'בוטי' – עניים

תעודת תביעה לבית דין לגבות את החוב.
הפרוזבול הוא שטר כתוב וחתום ע"י
המלווה בו הוא מעניק אישור לבית הדין
לגבות את חובותיו.

העיקרון של פרוזבול הוא שהמלווה מוסר
את היכולת לגבות את חובותיו לידי בית
הדין. בית הדין לא מצווה לשמט חוב.

1

2

3

מסכת שביעית פרק י משנה ג

ביאור המשנה

התקנה

אם נכתב **פרוזבול** על ההלוואה, היינו תעודת תביעה לבית הדין לגביית החוב, החוב **אינו משמט** וחייב להחזיר חובו אף לאחר השמיטה.

זה - הפרוזבול אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהַתִּקְיָן הֵלֵל הַזֶּקֶן,

כְּשֶׁרָאָה שֶׁנִּמְנְעוּ הָעַם מִלְּהִלוּת זֶה אֶת זֶה כִּיּוּן שֶׁהַשְּׂמִיטָה

מבטלת את חובות הלווים למלווים **ועוֹבְרִין עַל מֵה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה**

(דברים טו, ט): **"הַשָּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דְבָר עִם לְבַבְךָ**

בְּלִיעַל" וְגו', הַתִּקְיָן הֵלֵל לְפְרוֹזְבוּל – שְׂכַל מְלוּוֹה הַכּוֹתֵב

פרוזבול, אין שביעית משמטת את חובו.

מה **חידש** הלל הזקן בתקנה והרי למדנו במשנה הקודמת: "המוסר שטרותיו לבית דין - אינן משמטין"?

קצת על התקנה

בשלהי, תקופת בית שני נמנעו אנשים מלהלוות זה לזה. והלל הזקן שהיה נשיא הסנהדרין תיקן את תקנת 'פרוזבול'. "הלל תקן פרוזבול מפני תיקון העולם" (משנה גיטין ד, ג). כמו שלמנו העיקרון של פרוזבול הוא שהמלווה מוסר את היכולת לגבות את חובותיו לבית הדין.

זמן
התקנה

בית הדין רשאים לגבות את חובות המלווים משתי סיבות:

1. על בית הדין אין מצווה לשמט חוב שחייבים לו: "את אחיך תשמט ידך" (דברים טו, ג) – ולא המוסר שטרותיו לבית דין" (ירושלמי שביעית י, א).

2. גם אם חלה על בית הדין מצוות שמיטת כספים, יש לו היכולת להפקיע ממון אם יש צורך בדבר או בשל תקנה.

מהם שתי
הסיבות
שבית דין
רשאים
לגבות חובות
בשמיטה?

קצת על התקנה

תקנתו של הלל סייעה לעניים ולעשירים [פרוזבול = פרוס(תקנה) + בולי (עשירים) + בוטי (עניים)]. היא אפשרה למלווים העשירים להמשיך להלוות, ביודעם שיש ביכולתם אפשרות לגבות את החוב אם ירצו בכך, וגם הועילה לעניים להמשיך ולקבל הלוואות.

למי הייתה תקנה?

ונשאלת השאלה: מה חדש הלל בתקנה הרי כבר שנינו במפורש במשנה: "המוסר שטרותיו לבית דין, אינן משמטין"? האפשרות למסור את יכולת הגביה לבית דין קיימת אף בזמן שביעית נוהגת מהתורה?

מה חידש הלל בתקנה?

תשובה: תקנת הלל גרמה בפועל לכך שההמון יעשה כך באופן גורף.

מסוף ימי בית ראשון שביעית נוהגת מדרבנן בלבד, הואיל והתנאי לקיום מצוות שביעית מהתורה הוא שרוב עם ישראל היה בארץ, ובפועל מסוף ימי הבית הראשון עד זמננו רוב עם ישראל אינו נמצא בארץ.

כיצד התאפשרה התקנה? עיין גם שקופית הבאה

הרב עובדיה מברטנורא

מסכת שביעית פרק י משנה ג

א. מה השאלה שעוסק בה הרב עובדיה מברטנורא?

ב. וכיצד היא משיב עליה?

ג. מדוע שביעית בזמן הזה מדרבנן?

השמטת כספים בזמן הזה דרבנן... ומשום
הכי היה כח ביד הלל לתקן פרוזבול
להפקיע דין השמיטה הואיל ואין שמיטת
כספים בזמן הזה אלא מדברי סופרים.

ד. מה התחדש לך שלא ידעת?

הרב משה אביגדור עמיאל

דרכה של תורה

הרב משה עמיאל מסביר מדוע אין לראות בתקנת הפרוזבול של הלל "תיקוני דת".

התורה הזו שהיא מן השמים, אי אפשר שבני אדם קרוצי חומר יבואו לבקרה ולומר מצווה זו נאה ומצווה זו אינה נאה. ואם התורה הזו הייתה משובחת לדור המדבר לפני כמה אלפים שנה, הנה מכל שכן שמשובחת היא כעת.

רגילים הם בעלי 'מתקני הדת' [=שטוענים שחכמים עשו 'תיקונים' בתורה כרצונם] להראות (להצביע, לטעון נגד) על תיקונים בדת שנהגו הראשונים לעשות, כמו תיקון פרוזבול, היתר עסקא [=היתר המאפשר להלוות כסף בריבית], וכדומה.

אבל לא דעת ואל (ואין) תבונה להם להבין. כי אלו לא היו **תיקונים בדת**, אלא אך ורק **תיקונים בחיים**. כי דת התורה לא נשתנתה בזה מאומה, ורק החיים נשתנו מעט על ידי זה.

למשל: 'פרוזבול' - הלא דין התורה היה תמיד כי "המוסר שטרותיו לבית דין אינו משמט". אלא **שלא היה המנהג בחיים**, שתמיד ימסור בעל החוב את שטרותיו לבית דין. **ובא הלל ונהג זאת בחיים.**

מה טוענים
'מתקני
הדת'?

דחיית הטענה

דוגמא

עונה גם
לשאלה מה
חידש הלל?

מסכת שביעית פרק י משנה ד

פרוזבול – נוסח השטר

**זוכרים! פרוזבול הוא מסמך – שטר כתוב וחתום על ידי המלוה
בו הוא מעניק אישור לבית הדין לגבות את חובותיו .**

1 זהו גופו של פרוזבול:

”מוסר אני לכם פלוני ופלוני

הדינים שבמקום פלוני,

שכל חוב שיש לי, שאגבנו כל זמן שארצה.”

2 והדינים חותמין למטה, או העדים.

נוסח השטר

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה, כי אתא לקדמנא
הכא _____ ואמר לנו: הן שנה זו היא שנת
השמיטה, ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים.
הריני מוסר לבית הדין בעיר _____ הלא המה:
הרב _____ וְהרב _____
שלא יאמר, שכל חוב שיש לי
שאגבנו כל זמן שארצה.
ואם אין טועילה מסירה אלא לפני בית דין, הריני מוסר
לפניכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה.
וְהואיל _____ מסר מילי דפרוזבולא כדאמר
רבנן, כתבנו וחתמנו ביום _____ לחודש _____ תש _____ האי
שטר דפרוזבולא כדנגמא מימי דהלל הזקן, ובתקון חז"ל.

נאום _____

נאום _____

נאום _____

א. יתוב שמו ושם משפחתו וכן הדינים יתמו בשם ושם משפחתם.

מסכת שביעית פרק י משנה ד

פרוזבול – נוסח השטר

זֶהוּ גּוּפוֹ – עִיקְרוֹ וְשׁוֹרְשׁוֹ שֶׁל הַפְּרוֹזְבוֹל נּוֹסַח זֶה :

”מוֹסֵר אֲנִי לָכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַדִּינִים

שֶׁבְמָקוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁכָּל חוֹב שֵׁישׁ לִי, שֶׁאֶגְבְּנוּ כָּל

זְמַן שְׁאֲרָצָה” – שֶׁהַמְלוּוָה מוֹסֵר לְבֵית דִּין אֶת הַזְכוּת לְגַבוֹת
כָּל חוֹבוֹתָיו, וְלִכֵּן דִּינוֹ כְּמוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין (מִשְׁנָה ב').

וְהַדִּינִים חוֹתְמִין לְמַטָּה, אוֹ הָעֵדִים.

מימה מורכב
שטר הפרוזבול?

מי מוסר ולמי?

מה הוא מוסר?
ומדוע?

גופו של פרוזבול

השווה בין
שתי השטרות

בס"ד

ב"ה, יום _____ חודש _____ תשע"ה

פרוזבול - בפני עדים

נוסח א'

בפנינו העדים הנתומים מטה בא ה"ה _____
ואמר לנו: היו עלי _____
עדים שהנני מוסר כל חוב שיש לבית הדין הרבני הגדול אשר פה
עיה"ק ירושלים ת"ו, הלא המה: נשיא בית הדין הגדול הראשון
לציון הרב הראשי לישראל הרה"ג יצחק יוסף, הרב הראשי
לישראל חבר בית הדין הרבני הגדול הרה"ג דוד לאו וחבר בית
הדין הרבני הגדול הרה"ג ציון אלגרבל, שכל חוב שיש לי אוכל
לגבותו כל זמן שארצה.

נאום עד ראשון: _____
נאום עד שני: _____

בס"ד

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה, כי אתא לקדמנא
הכא _____ ואמר לנא: הן שנה זו היא שנת
השמיטה, ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים.
הריני מוסר לבית הדין בעיר _____ הלא המה:
הרב _____ והרב _____
והרב _____ שליט"א, שכל חוב שיש לי
שאגבנו כל זמן שארצה.
ואם אין מועילה מסירה אלא לפני בית דין, הריני מוסר
לפניכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה.

והואיל _____ מסר מילי דפרוזבולא כדאמור
רבנן, כתבנו וחתמנו ביום _____ לחודש _____ תש _____ האי
שטר דפרוזבולא כדנהגא מיומי דהלל הזקן, וכתקון חז"ל.

נאום _____
נאום _____
נאום _____

א. יכתבו שמו ושם משפחתו וכן הריינים יחתמו בשמם ושם משפחתם.

שולחן ערוך

חושן משפט סימן סז סעיף יח

השולחן ערוך והרמ"א (הרב משה בן ישראל איסרליש) מסבירים בפני איזה בית דין כותבים פרוזבול.

פְּרוֹזְבוּל, אִינוּ מְשַׁמֵּט. וְאִינוּ נִכְתָּב אֶלָּא בְּבֵית דִּין חָשׁוּב, דִּהְיֵנוּ שְׁלֹשָׁה בְּקִיָּאִים בְּדִין וּבְעַנְיָן פְּרוֹזְבוּל, וְיִוָּדְעִים עַנְיָן שְׁמָטָה, וְהַמְּחֹם רַבִּים עָלֵיהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר.

רמ"א: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכוֹתְבִין פְּרוֹזְבוּל בְּכָל בֵּית דִּין, וְנִרְאָה לִי דֵיז לְהַקֵּל בְּזִמְן הַזֶּה:

מה דעת השולחן ערוך?

בשמיטות האחרונות מפרסמת הרבנות הראשית שטר פרוזבול לגביית חובות בו חברים הרבנים ודיין נוסף מבית דין הגדול, והם בית הדין שיש לו את הסמכות לגבות את החוב, על שטר זה חותמים רק העדים. אמנם בתי דין נוספים מפרסמים אף הם שטרי פרוזבול.

מסכת שביעית פרק י משנה ח-ט

המחזיר חוב שנשמט

במקרה שהמלווה לא עשה פרוזבול ולא תבע את החוב, כיצד עליו לנהוג, האם הוא רשאי לקבל את כספו בחזרה? והאם התנהלות כזו של הלווה היא כן נכונה וראויה?

1 **הַמַּחְזִיר חוֹב בְּשִׁבְעֵית - יֹאמֶר לוֹ: "מִשְׁמֵט אָנִי".**

אָמַר לוֹ אֶף עַל פִּי כֵן, יִקַּבֵּל מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו):

"וְזֶה דְבַר הַשְּׁמֵטָה" ...

2 **הַמַּחְזִיר חוֹב בְּשִׁבְעֵית,**

רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה מִמֶּנּוּ.

מי הנושא
בכל קטע?

מסכת שביעית פרק י משנה ח-ט

ביאור המשנה

לווה המַחְזִיר חֹב בַּשְּׁבִיעִית -

יֹאמֶר לוֹ המלווה ללווה: "מִשְׁמֵט אָנִי".

הסבר את המקרה
בלשונך

אָמַר לוֹ המלווה אֵף עַל פִּי כֵן ברצוני להחזיר את החוב - , יִקַּבֵּל

מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו): "וְזֶה דְבַר הַשְּׁמֵטָה" ודרשו: די

למלווה בדיבור אחד שאומר "משמט אני", ואינו צריך לחזור עליו.

הסבר את המקרה
בלשונך

לווה המַחְזִיר חֹב בַּשְּׁבִיעִית כפי ששנינו במשנה הקודמת -

רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה מִמֶּנּוּ לפי שאינו רוצה ליהנות ממון אחרים.

הסבר את המקרה
ומה הטעם?

הראי"ה קוק

עין איה, ברכות, חלק ב', עמוד 313-314

קראו את דברי הרב, אילו עניינים מסביר הרב בפסקה זו?

התכלית העיקרית של שמיטת החוב בשביעית, היא מפני: "כי קרא שמיטה לה" (דברים טו, ב). להסיר את העול היותר כבד שמתקבץ לרגלי שליטת העשירים על העניים, מפני שהוצרכו להם איזו פעם להלוואה... ההשמטה של השביעית צריכה עם זה שמירה, שלא תחליש את הרגש היושר והצדק מנגוע ברכוש רעהו. על כן די לו ליסוד תכלית השביעית בדיבור: "משמט אני" שבזה יסור הסבל ועול העבדות מלווה [=מהלווה] למלווה. אמנם מקום הניחה התורה לרגש היושר הטהור שילך על פי דרכו, כי בעל נפש טהורה כאשר יאתה [ראוי, נאה, מתאים] לאיש הישראלי המודרך על פי חוקי ה', לא יאבה להיות נהנה מיגיע רעהו. על כן באמרו: "אף על פי כן", יקבל ממנו.

הראי"ה קוק

עין איה, ברכות, חלק ב', עמוד 313-314

הרב מסביר מה המטרה בכך ששביעית תשמט החוב, מדוע על המלווה לסרב לקבל את הפירעון ועם זאת מדוע על המלווה לקבל בכל זאת. גם על הלווה שמחזיר החוב למרות שהוא נשמט נאמר שרוח חכמים נוחה הימנו.

התכלית העיקרית של שמיטת החוב בשביעית, היא מפני: "כי קרא שמיטה לה" (דברים טו, ב). להסיר את העול היותר כבד שמתקבץ לרגלי שליטת העשירים על העניים, מפני שהוצרכו להם איזו פעם להלוואה...

ההשמטה של השביעית צריכה עם זה שמירה, שלא תחליש את הרגש היושר והצדק מנגוע ברכוש רעהו. על כן די לו ליסוד תכלית השביעית כדיבור: "משמט אני" שבזה יסור הסבל ועול העבדות מלווה [=מהלווה] למלווה.

אמנם מקום הניחה התורה לרגש היושר הטהור שילך על פי דרכו, כי בעל נפש טהורה כאשר יאתה [ראוי, נאה, מתאים] לאיש הישראלי המודרך על פי חוקי ה', לא יאבה להיות נהנה מיגיע רעהו. על כן באמרו: "אף על פי כן", יקבל ממנו.

מהי מטרת שמיטת החוב

מה הכוונה במילה "שמירה"?

מה משמעות המילים "אף על פי כן"?

מה מטרת המילים "משמט אני"

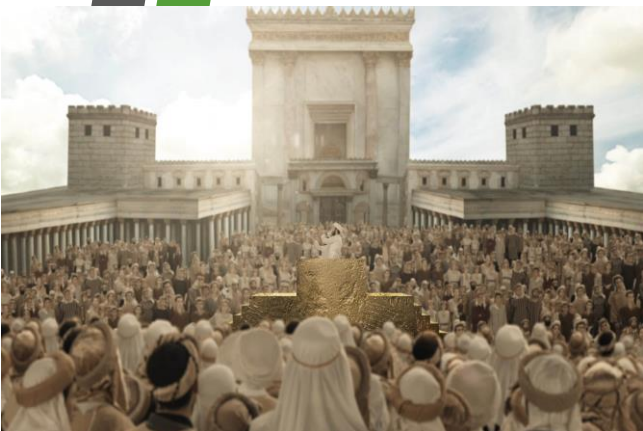
נסכים

- כשהמלווה לא עשה פרוזבול ולא תבע החוב, החוב נשמט בערב ראש השנה של השנה השמינית. עם זאת לווה המעוניין להחזיר בכל זאת את החוב ומפציר במלווה לקבל – רוח חכמים נוחה ממעשהו, מאחר שבכך הוא מבטא שאיננו רוצה ליהנות מכספם של אחרים, אם יש ביכולתו להשיב להם את ההלוואה. אז לאחר לימוד המשנה ומקורות הרחבה – סכמו:

- כיצד על המלווה לנהוג?

- האם הוא רשאי לקבל בחזרה את כספו?

- והאם התנהלות כזו של הלווה היא אכן נכונה וראויה?

נושא ד'

בחלק זה נעסוק בעניין מצוות הקהל:

במוצאי שנת השמיטה במוצאי החג הראשון של סוכות, מצווה אותנו התורה שכל ישראל – האנשים הנשים, הטף והגרים – יתכנסו במקדש לשמוע קריאה בתורה:

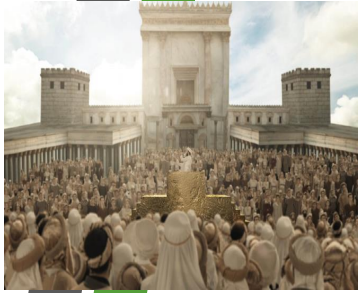
המצווה בתורה

”מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת בָּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל ... הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ ...” (דברים לא, י-יב)

המצווה
בתורה

חכמים קבעו שהמלך עומד בראש, ועליו לקרוא פרשיות מחומש דברים. המטרה הייתה לחזק את העם עם סיום מעגל שבע השנים ושנת השמיטה, לקראת שבע שנים חדשות. אופיו של המעמד הוא חידוש ושחזור של מעמד הר סיני: נוכחות של כל העם וקריאה בתורה בהמון. המלך העומד בראש העם מחייב את עצמו בשמירת התורה, וכך מוביל את העם בהתחייבות לשמירת התצורה והמצוות.

סכמו מה
המטרה
ואופיו של
המעמד?

מסכת סוטה פרק ז משנה ח

מצוות הקהל

מי הנושא
בכל קטע?

פְּרִשְׁתַּת הַמֶּלֶךְ פִּיצוּד היא נקראת?

- 1 מוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הֵרָאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסּוּכוֹת,
בְּשָׁמַיִנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית,
עוֹשִׂין לוֹ בֵּימָה שֶׁל עֵץ בַּעֲזָרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ,
שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לא, י): "מִקֶּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד וְגוֹ'
חֵזֶן הַכִּנְסֹת הַשֶּׁמֶשׁ נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתֵנָה לְרֹאשׁ הַכִּנְסֹת,
וְרֹאשׁ הַכִּנְסֹת נוֹתֵנָה לְסֵגֶן, וְהַסֵּגֶן נוֹתֵנָה לְכַהֵן גָּדוֹל,
וְכַהֵן גָּדוֹל נוֹתֵנָה לְמֶלֶךְ מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד
וּמְקַבֵּל וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב.

מסכת סוטה פרק ז משנה ח

מצוות הקהל – המשך המשנה

מה הנושא
בכל קטע?

3
אֲגָרִיפֶס הַמֶּלֶךְ עָמַד וְקִבֵּל וְקָרָא עוֹמֵד וְלֹא בִישִׁיבָה, וְשִׁבְחוּהוּ
חֲכָמִים. וְכִשְׁהִגִּיעַ לִ"לֹא תוֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי" (דברים
יז, טו) - זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת.

אָמְרוּ לוֹ: "אֵל תִּתְיָרָא, אֲגָרִיפֶס, אַחִינוּ אַתָּה, אַחִינוּ אַתָּה,
אַחִינוּ אַתָּה".

4
וְקוֹרָא הַמֶּלֶךְ מִתְחִלָּת "אֵלֶּה הַדְּבָרִים" עַד "שְׁמַע", וְ"שְׁמַע",
"וְהָיָה אִם שָׁמַע", "עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר", "כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר", וּפְרִשְׁת
הַמֶּלֶךְ, וּבְרָכוֹת וְקִלְלוֹת, עַד שְׁגוֹמֵר כָּל הַפְּרָשָׁה.

5
בְּרָכוֹת שְׁפָחוּ גְדוֹל מְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים - הַמֶּלֶךְ מְבָרֵךְ אוֹתוֹ,
אֵלֶּה שְׁנוֹתָן בְּרָכָה שֶׁל רְגָלִים "אתה בחרתנו" תַּחַת בְּמִקּוֹם בְּרַכַּת מְחִילַת
הָעוֹן שְׁבִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים:

רמב"ם

הלכות חגיגה פרק ג הלכות א, ג

סכם בלשונך מה הפרטים שמוסיף הרמב"ם?

א. מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן **מזרזות** אותן במצות **ומתזקות** ידיהם בדת האמת.

ג. **אימתי היו קורין?** במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות שהוא תחילת ימי חלו של מועד של שנה שמינית. והמלך הוא שיקרא באזניהם.

רמב"ם

הלכות חגיגה פרק ג הלכה ד

סכם בלשונך מה
הפרטים שמוסיף
הרמב"ם?

ד. **פיצד הוא קורא?** תוקעין **בַּחצוֹצְרוֹת** בְּכֹל יְרוּשָׁלַיִם כְּדֵי
לְהַקְהִיל אֶת הָעָם. וּמְבִיאִין **בִּימָה גְדוֹלָה** וְשָׁל **עֵץ הַיְתָה**
וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ **בְּאַמְצַע עֲזָרַת נָשִׁים** וְהַמְלִךְ עוֹלָה וְיוֹשֵׁב
עָלֶיהָ כְּדֵי שְׁיִשְׁמְעוּ קוֹרִיאָתוֹ וְכֹל יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָיִם לְחַג
מִתְקַבְּצִין סְבִיבָיו. וְחֲזוֹן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תוֹרָה וְנוֹתְנוֹ
לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לְסֹגֵן וְסֹגֵן לְכֹהֵן גְּדוֹל
וְכֹהֵן גְּדוֹל לְמֶלֶךְ כְּדֵי לְהִדְרוֹ בְּרֹב בְּנֵי אָדָם. וְהַמְלִךְ מְקַבְּלוֹ
כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד וְאֵם רָצָה יֵשֵׁב

רמב"ם

הלכות חגיגה פרק ג הלכה ו

סכם בלשונך מה הפרטים שמוסיף הרמב"ם?

ו. **וְגָרִים** שְׂאִינָן מִכִּירִין חֲבִיבִין לְהַכִּין לָכֶם וּלְהַקְשִׁיב אָזְנְכֶם לְשִׁמְעַי בְּאֵימָה וְיִרְאָה וְגִילָה בְּרַעְדָּה כִּיּוֹם שְׁנִתְּנָה בּוֹ בְּסִינַי. **אֲפֹלוֹ חֲכָמִים גְּדוֹלִים** שְׂיִוְדָּעִים כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה חֲבִיבִין לְשִׁמְעַי בְּכֹנֶנָה גְּדוֹלָה יִתְרָה. **וּמִי שְׂאִינּוֹ יָכוֹל לְשִׁמְעַי** מְכֹון לְבוֹ לְקִרְיָאָה זֹו שְׁלֹא קֹבְעָה הַכָּתוּב אֶלָּא לְחִזְקַי דִּת הָאֱמֶת **וְיִרְאָה עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ עֵתָה נִצְטַנָּה בָּהּ** וּמִפִּי הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָה. **שְׁהַמְלִךְ שְׁלִיחַ** הוּא לְהַשְׁמִיעַ דְּבָרֵי הָאֵל: